

IRODALOM.

Lapszemle.

Erdészeti kísérletek. 1913. 3—4. füzet. Kísérleti állomásunk folyóirata a jelen füzettel a 15-ik teljes évfolyamot zárja be. A füzet örvendetes tanuságot tesz arról, hogy újabban mind sűrűbben fordul olyanok érdeklődése és támogatása is felénk, akik az erdészeti kísérletügy, sőt az erdőgazdaság körén kívül állanak, amit talán szabad biztató jelnek tekintenünk a jövő irányában, mert, sajnos, be kell ismernünk azt, hogy szakirodalmunkat még saját szakköreink is csak gyengén táplálják, a szakkörökön kívül álló világ pedig vajmi csekély mértékben vett tudomást rólunk. Pedig az erdőgazdaság méltán tarthat számot arra, hogy törekvéseinket és küzdelmeinket a rajtunk kívül álló körök is nagyobb mértékben figyelemre és támogatásra méltassák.

A füzetben a következő érdekes cikkeket találjuk:

Győrffy István: Lőcse környékének nevezetes és rendellenes fáí.

Győrffy nagyon háládatos feladatot tűzött maga elé azzal, hogy az erdő fáin található érdekes alakulásokat írásban és képekben megörökítette és nagyon kívánatos volna, ha példáját mások is követnék, mert hiszen mi közöttünk, erdészek között talán egy sincs, aki hasonló alakulásokat ne látott volna; igaz, hogy nagy nehézség rejlik abban, hogy az akárhányszor az erdő mélyén talált ily fáknak képen való rögzítése leküzdhetlen akadályokba ütközik, kép nélkül pedig a puszta leírás nem bír nagy érdekekkel.

A természeti emlékek megóvása ügyében az erdészet megtette, amit egyáltalán megtehetett,*) de van az erdőben nagyon sok és nagyon érdekes eset, amely nem foglalható még bele a természeti emlékek közé, de megfigyelése és — különösen — annak részletes kutatása a származás és öröklődés, a termőképesség avagy meddőség kérdése tárgyában — felette kívánatos volna ugy a tudomány, mint a gyakorlat szempontjából.

Győrffy a következő érdekes példányokat ismerteti:

A lőcsei szomorufenyő. Erről az országosan ismert sajátságos fáról két szép felvételt közöl és részletesen leírja annak multját

*) *Kaán Károly*: A természeti emlékek fentartása; továbbá az ezzel kapcsolatos intézkedéseket.

is.)* Kár, hogy annak idején, körülbelül 15—20 évvel ezelőtt fel nem szabadították ezt a különleges fát a környező normális és sokkal erőteljesebb növekvésű társainak nyomása alól, mert ezzel meg lehetett volna menteni a fát eredeti alakjában, földig érő zöld ágaival. *Győrffy* leírása után ítélve, nagyon kétes már jelenleg a fa sorsa. Remélhetőleg gondoskodás történik az iránt, hogy újabb oltásokkal utódok legyenek nevelve, melyek ha nem is érnek fel az eredeti, a természet különös játékaként keletkezett példánnyal, de legalább fentartják élő példányokban a természetnek ezt a szeszélyességét.**) A szomorufenyőt magát nézetem szerint kikötéssel kellene biztosítani a szél nyomása ellen.

*) Érdekes, hogy *Győrffy* mérései és *Greschik* közölt adatai között lényeges eltérés van. (Hacsak nem sajtóhiba?)

Győrffy szerint (69. old.) a törzs alul körkörösén 93 cm, 170 cm, magasságban pedig 83 cm; ennek megfelelően az átmérő 29.5 illetve 27.5 cm *Greschik* szerint (71. old.) pedig az átmérő (Durchmesser) 86 cm *Győrffy* adata helyes kell, hogy legyen. *Halmi* László, Lőcse város főerdésze, 1906-ban 24 cm-nek találta a mellmagassági átmérőt. (Hozzám intézett levele szerint. 1906. XII. 30.) Az a kérdés tehát, hogy *Greschik* adata is helyese-e?

Ha tényleg helyes *Greschik* adata, akkor a mai szomorulucz más, mint a régi! Hogy ez nincs kizárva, mutatja *Győrffy* megjegyzése: „Sehogysen tudjuk azonosítani a kettőt”. (70. old.)

Ez esetben a mai lucz utódja volna a réginek, ami egyuttal a származási, illetőleg öröklődési kérdésben fontos adat volna, hacsak mesterséges uton nem létesült az utód, t. i. oltás útján, ami alig valószínű.

Egyszersmind megmagyarázná ez azt is, hogy miért volt a fenyő, dacára annak az élénk érdeklődésnek, amely mindig feléje fordult, egy ideig elhanyagolva. A kérdés mindenestre nagyon érdekes és megérdemli a további kutatást, amiben azt *Győrffy* tanár ur kétségkívül részesíteni fogja.

**) Egynéhány évvel ezelőtt volt alkalmam láthatni a lőcsei szomorufenyőt, amikor még — ahogy *Győrffy* is leírja — körül volt véve nálánál magasabb, tehát már elnyomással fenyegető normális fákkal. Felvételt is készítettem róla, bár a fényképezésre akkor nem volt olyan előnyös a helyzet mint most, mert csakis egy oldalról lehetett hozzáférni és onnan is csak a törzs felső részéhez, mert az alsót eltakarták a szomszédok. A képet alkalmadtán közölni fogom, mivel érdekes kiegészítését képezi *Győrffy*, illetve *Hensch* felvételének. A növényföldrajzi megfigyeléseket végző *Blattny* Tibor barátom szóbeli közlése és utóbb *Halmi* főerdész levélben adott felvilágosítása után a központi erdészeti kísérleti állomás részéről 1907-ben átíráttal fordultunk Lőcse város erdőhivatalához, kérve a szomorufenyő védelmét, illetve fokozatos felszabadítását, valamint magot és oltógalyat. Régebben ugyanis, amint azt *Halmi* említett levelében írja, a fenyő

Érdekesen írja le azután *Győrffy* a mohácsi vész hársfáját, amelynek hatalmas méretei impozánsak. Ennek sorsa sem nagyon biztató és remélhetőleg *Győrffy* cikkének sem lesz az a hatása, hogy Lőcse városa, amint eddig is kegyelettel ápolta ezt a fát, módot talál arra, hogy a gőzfűrészüzem hátránya nélkül is megmenthesse a fát a további károktól.

A későbbiekben *Győrffy* rendellenességeket ír le, rendszeres csoportosításban és pedig: lant- vagy lírafenyőket, szövettultengéseket, különféle összenövéseket, mint pl. fahurkok, átcsatlódások, kapufák, csavaros összenövések különféle csavarmentet iránynyal, ágbenövések, továbbá gumóskérgű luczfenyőt.

A lantfenyők félig kidőlt fákból keletkeznek, amelyek oldalági külön-külön csucshajtásokká alakulnak át és a ferdén, sokszor majdnem vízszintesen fekvő törzsből párhuzamosan törekszenek egyenesen fölfelé, mint a lant vagy hárfa hurjai, a fa törzse pedig csucsával ivalakuan felfelé görbülve, a lantnak karját utánozza.

Szövettultengést a hársfákról, vadcseresznyéről és kocsánytalan tölgyről említ fel.

Fahurkok keletkezési módját úgy magyarázza *Győrffy*, hogy a hónyomás letöri a törzset, annak csucsa azután heliotropizmusánál fogva teljes fordulattal visszagörbül, hurok alakot alkotva.

Átcsatlódásokat két egymással érintkező törzsnek összenövése eredményez, *Győrffy* gyertyánfákat, kocsánytalan tölgyeket és

hozott termést is és felszabeditása után, jelen nyílt állásában remélhetőleg ismét fog teremni. A magjából nevelt csemeték azonban „a normális luczfenyő növésével bírtak és nem mutatták fel az anyafa sajátosságait”. (*Halmi* levele.)

Ugyanott írja *Halmi* László: „Miután a szomorufenyő erdőben áll és szabad állásban tartásáról gondoskodás nem történt — ami elég kár —, az alsó ágak a szomszédos fák okozta tulságos beárnyékolás folytán már nagyrészt kiszáradtak, letörték“.

Később a helyszínen jártam és *Halmi* barátommal együtt megbeszéltük a felszabeditás módját. Ennek megfelelő kivitelét ugyan, sajnos, meghiusította a *Győrffy* által is felemlített szél, de aligha csalódom abban a feltevésben, hogy a szomorufenyő életbenmaradása csak a *Halmi* László kollégánk részéről már megkezdett felszabeditásnak tulajdonítható, mert ha a régebben közvetlen közel és sűrűn álló fákat még ott éri a szél, akkor a szomorufenyőt is valószínűleg összetörték volna a széldöntötte szomszédok. Terméje azóta még nem volt, az egy ízben küldött oltógalyakat pedig távollétem miatt csak száraz állapotban kaptam kézhez.

égereket talált így összenöve. Hasonló eredetű a kapufa, melynek nevét *Győrffy* a kapuhoz hasonló alakja miatt adta.

A csavaros összenövésre nagyon sok példát hoz fel, amiért rendszeres csoportosításban mutatja be ezeket aszerint, amint két vagy több törzs nőtt egymással ilyen módon össze, tovább a csavar iránya az óramutatóval egyező, vagy ellentétes, vagy változó irányu. A csavarulatos összenövés átcsatlódással is lehet kombinálni.

Ágbenövést, amidőn t. i. a fa saját ága belenő a törzsébe, csak egy esetben talált *Győrffy*.

A gumóskérgű luczfenyő is a szövettultengés egy sajátosága neme.

Részletesebben az érdekes leírásokra nem térek reá, mert amint fentebb is említettem, képek nélkül a leírás elveszti az érdekességét, amiért érdeklődőknek figyelmébe ajánlom a leíráshoz csatolt, nagyon szép képeket.

A következő cikkben *Bernátsky Jenő* tárgyalja a szikes talajok növényzetét, különös tekintettel a befásítás kérdésére, nagyon szép eredeti felvételekkel igazolva megfigyeléseit.

A szikes talajnak nemcsak befásítása, hanem általánosságban is a hasznosítása a földművelésnek talán legnehezebb kérdése, amelynek végleges megoldásában az erdőgazdaságra is nagy szerep vár. A megoldáshoz vezető ut pedig csak az lehet, amit *Bernátsky* ajánl és amit más célra, és pedig értékes külföldi fafajok betelepítésére, különösen a homokon, elkopárosodott területeken és általánosságban kedvezőtlen viszonyok között a magam részéről is már mint egyetlen célhoz vezető utat ajánlottam, t. i. a talajnak beborítása, védelme bármily silány, értéktelen fával vagy cserjével, amely nem jövedelem nyújtása, hanem elsősorban a talaj előkészítése és védelme végett telepítendő.

Az erre való törekvésben pedig megbecsülhetetlen szolgálatot tesz a talajon magától felverődő flóra ismerete és értékelése abból a szempontból, hogy milyen talajra mutat a megjelenő növényzet. Ez az utmutatás vezet minket a homoki erdősitéseknél, amint azt *Kiss Ferencz*, *Kallivoda Andor* és *Teodorovits Ferencz* utmutatásai nyomán *Vadas*: Erdőművelésében is láthatjuk már és ugyanilyen utmutatás fog vezetni a szikes talaj beerdősítésénél is, amennyire az egyéb beavatkozás nélkül egyáltalán beerdősíthető lesz.

Bernátsky először enumerációját közli a sziken előforduló gymnóvénnyezetnek,*) hozzáfűzve a szokott, illetőleg tipikus termőhelyének rövid leírását. Erre a kimutatásra a szik beerdősítésénél sokszor lesz szükségünk, kiválasztva belőle a leggyakoribb és a termőhelyre leginkább jellegzetes fajokat.

A fásnövények közül elsősorban a tamariskát említi, mint a legfontosabb sziki cserjét.**) Sajnos, hogy a nagyon gyér lombzat miatt ennek a fajnak talajjavító képessége nagyon csekély.

Második helyre teszi a szilfát (*Ulmus glabra* Mill.). Ez a fa mindenestre nagyon megérdemli, hogy szikes vidéken sűrűbben telepítsük, mert fája jó és nagyméretűvé fejlődik. Talajjavító képessége ugyan ennek sem valami kiváló, mert sűrű állást csak jobb termőhelyen bír, de nagyon válogatósak a sziken nem lehetünk. *Bernátsky* szerint mégél még azokon a tajokon is, ahol a szik-tartalom miatt sem eper, sem tölgy, sem ákác, sem nyár nem él meg.

Az *Ailanthus glandulosa* is mégél még *Bernátsky* szerint a szikes talajon is. Ez is elég nagy méreteket képes elérni és sűrű lombzatával jól árnyékol.

Hasonlót mond *Bernátsky* a japán ákácrról (*Sophora japonica* L.), mely a legszárazabb és legkötöttebb talajon is mégél; mégél a szikes talajon még a *Koelreuteria paniculata* Laxm., a *Salix alba* L., *Salix pruinosa acutifolia*, *Populus alba* L. és nedves helyen a *Fraxinus excelsior* L. Azonkívül száraz helyeken a *Lycium*, *Sambucus*, *Syringa*, *Ribes aureum* is, a *Gleditschia* és a *Paulownia*, továbbá még a *Crataegus*, *Prunus* és *Pirus* is.

A vadgesztenye nem bírja a sziket, az ákác egy ideig meg-birkózik vele, de nem él sokáig.

*) A „gymnóvénnyezet“ szót abban az értelemben használom, mint a német „Krautpflanzen“, érte alatta azokat a növényeket, amelyek nem fejlesztenek fás szárát, hanem csak puha, husos testet, mely szárainak szilárdítására ugyan keményebb elemekkel is bír, de nem farostokkal. A kifejezés ugyan nem felel meg egészen a fogalomnak, de nem tudok jobbat, arra pedig szükségünk van, hogy rövid szóval jellemezhesük a kettő közötti különbséget.

A „fű-, fűfélék“ kifejezés értelme már jóval szűkebb körre szorul, a „dudvák“ szó ismét mást jelent.

**) Ezt *Pécs Dezső* is említi oly keserűsős talajról, ahol a szil és ákác ép a sőtartalom miatt kipusztult. Erd. Kísér. 1899. 70 old.

Összefoglalásban *Bernátsky* a következő sorrendben ajánlja az ismertetett fákat, illetőleg cserjéket a szikes talajon való kísérletezésre:

1. *Tamarix gallica*. Minél nedvesebb helyen.

2. *Ulmus glabra*. 3. *Alianthus glandulosa*. 4. *Sophora japonica*. Az *Ulmus* száraz és nedves talajon, a két utóbbi csak feltétlenül száraz helyen.

5. *Ulmus effusa*. Csak üde, nedves talajon, leginkább az erdélyi sóstavak, nem pedig az alföldi sziki mocsarak körül.

6. *Salix alba*. 7. *Populus alba*. Nedves helyen. 8. *S. pruinosa acutifolia*.

9. *Sambucus nigra*. 10. *Syringa vulgaris*. 11. *Lycium*. 12. *Ribes aureum*. Puhább, száraz talajon.

13. *Prunus spinosa*. 14. *Crataegus monogyna*. 15. *Pirus communis* var. *Piraster*. 16. *Prunus armeniaca*. 17. *Amygdalus communis*. Száraz helyeken.

18. *Fraxinus excelsior*. Csak nagyon üde talajon.

19. *Gleditschia triacanthos*. 20. *Paulownia*. 21. *Elaeagnus*. Csak igen száraz helyen.

22. *Koelreuteria*. A *Sophora*-val együtt csak igen száraz helyeken.

A füzet utolsó cikkében Rónai György tárgyalja az „Új faállománybecslési eljárását“. Ennek ismertetését itt most elhagyom azért, mert ez a cikk, gyakorlati nagy fontossága miatt, értesülésem szerint az Erdészeti Lapokban már legközelebb meg fog egész terjedelmében jelenni, nekem pedig, amint már több ízben említettem volt, csak az a célom az „Erdészeti Kísérletek“ ismertetésével, hogy azok tartalmát rövid kivonatban azok számára is hozzáférhetővé tegyem, akinek nem jár kísérleti állomásunk folyóirata.

A füzetet intézeti és személyi ügyek zárják le.

Róth.